Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ἐκ τοῦ μεσν. οὐσ. *ἀτζιπᾶς*, παρ' ὃ καὶ *ἀτζουπᾶς* (μαῦρος ἔφιππος στρατιώτης). Βλ. ESophocles Greek lexic. ἐν λ. *ἀτζυπᾶς*. Πβ. ΣΞανθουδ. ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ. 5 (1918/20) 94 κἑξ.

1) Κακοποιὸς δαίμων ἐμφανιζόμενος τὴν νύκτα ὡς ὄνος ἢ ἄλλο ζῷον ἢ ὡς πανύψηλος ἄνθρωπος Κρήτ. Συνών. *ἀνασκελᾶς*, *καταχανᾶς*. Ἡ σημ. καὶ ἐν Σολωμονικῇ 57α «ὁρκίζω πᾶν στοιχεῖον ὀνομαζόμενον ἀτζουπᾶδες καὶ βαριχνᾶν καὶ γιλλοῦδες». **2)** Δαίμων, διάβολος, σατανᾶς Κύπρ. κ.ἀ. — *Λεξ.* Ἐλευθερουδ.: *Τοῦτες ἔν' δουλειὲς τοὺς ἀτσουπᾶες τ͡θαὶ τοὺς σατανᾶες* (δουλειὲς τῶν ἀτζουπάδων καὶ τῶν σατανάδων) Κύπρ. *Νὰ σὲ πάρουν οἱ ἀτσουπᾶες τ͡θαὶ νὰ σὲ κατακόψουν!* (ἀρὰ) αὐτόθ. *Ἐπῆραν το οἱ ἀτσουπᾶες* αὐτόθ. Συνών. *ἀναθεματισμένος*, (ἰδ. *ἀναθεματίζω*), *ἀναθεμάτος* **1**, *διάβολος*, *πειρασμός*. **3)** Ἐπὶ ἀνθρώπου, ἄτακτος, ζωηρὸς Κύπρ.— *Λεξ.* Δημητρ.: *Κάτσε ἥσυχα, βρὲ ἀτζουπᾶ!* Κύπρ. *Εἶντα ἀτζουπᾶς ἔν' τοῦν' τὸ παιίν!* αὐτόθ. **4)** Δύσμορφος, εἰδεχθής, ἰδίᾳ διὰ μελανότητα τοῦ προσώπου Κύπρ.: *Εἶντα πέτ-τιν ἄδρωπον! ἔν' τέλ-λεια ἀτσουπᾶς!* (*εἶντα πέτ-τιν* = τί λογῆς). **5)** Εἶδος ἀράχνης Αἴγιν. — *Λεξ.* Ἐλευθερουδ. Μ'Εγκυκλ. Δημητρ.

Ἡ λ. ὑπὸ τὸν τύπ. *Ἀτσιπᾶς* καὶ ὡς τοπων. Κάλυμν· Κάρπ. Κρήτ. Σκῦρ. *Ἀτσουπᾶδες* Κεφαλλ.

ἀτηγάνιστος ἐπίθ. κοιν. καὶ Πόντ. (Κερασ. Τραπ. Χαλδ. κ.ἀ.) *ἀτηγάβ'στους* Ἤπ. (Ζαγόρ.) *ἀτ'γάβ'στους* βόρ. ἰδιώμ. *ἀτηγάνιγος* ἐνιαχ. *ἀτηγάνητος* πολλαχ.

Ἐκ τοῦ στερητ. *ἀ-* καὶ τοῦ ἐπιθ. *τηγανιστός*, δι' ὃ ἰδ. *τηγανητός*. Ἡ λ. καὶ παρὰ Σομ.

1) Ὁ μὴ τηγανισθείς, ἐπὶ ἐδεσμάτων κοιν. καὶ Πόντ. (Κερασ. Τραπ. Χαλδ. κ.ἀ.): *Ἀτηγάνιστες πατάτες. Ἀτηγάνιστο κρέας - ψάρι* κτλ. κοιν. || Παροιμ. *Ὁ σκύλλος τηγανητά, ὁ γάττος ἀτηγάνητα* (ἐνν. ψάρια. Ἐπὶ τῶν εὐχερῶς συμβιβαζομένων μὲ τὰς περιστάσεις) *Λεξ.* Δημητρ. **2)** Ὁ μὴ δυνάμενος νὰ τηγανισθῇ, ἀκατάλληλος διὰ τηγάνισμα σύνηθ.: *Τέτοιο ἄπαχο κρέας εἶναι ἀτηγάνιστο.*

ἀτημελειοῦμαι Πάρ.

Ἐκ τοῦ ἀρχ. *ἀτημελῶ*.

Παραμελῶ τὸν ἑαυτόν μου: *Αὐτὸς ἀτημελειέται καὶ γι'αὐτὸ δὲν προκόφτει.*

ἀτήραχτα ἐπίρρ. Πελοπν. (Λακων.) — *Λεξ.* Δημητρ. *ἀτήρατα* Μακεδ.

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. *ἀτήραχτος*.

1) Χωρὶς προσοχήν, ἀπρόσεκτα Μακεδ. Πελοπν. (Λακων.) Συνών. *ἀπρόσεχτα*. **2)** Χωρὶς ἐπίβλεψιν, χωρὶς προστασίαν *Λεξ.* Δημητρ.

ἀτήραχτος ἐπίθ. σύνηθ. *ἀτήραγος* Πελοπν. (Ἀρκαδ. Καλάβρυτ. Κορινθ. Λάστ. Μαζαίικ. Σαραντάπ. Τρίκκ. Φεν. κ.ἀ.) — *Λεξ.* Δημητρ. *ἀτήραος* Πελοπν. (Λάστ.)

Ἐκ τοῦ στερητ. *ἀ-* καὶ τοῦ ἐπιθ. **τηραχτός* < *τηράζω*.

1) Ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν εἶδε, δὲν ἐπεθεώρησέ τις πολλαχ.: *Λογαριασμὸς ἀτήραχτος Λεξ.* Δημητρ. *Τό 'χω ἀτήραγο τὸ ψωμί, γιὰ τήραξέ το* Κορινθ. Φεν. Συνών. *ἀτήρητος* **1**. **β)** Ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ ἴδῃ Πελοπν. (Καλάβρυτ.) Συνών. *ἀτήρητος* **1β**. **2)** Ὁ μὴ ἔχων ἐπίβλεψιν, ἀνεπιτήρητος σύνηθ.: *Μὴν ἀφίνῃς τοὺς ἐργάτες ἀτήραχτους, γιατὶ δὲ θὰ σοῦ κάνουν δουλειά. Ἄφησες τὸ παιδὶ ἀτήραγο κ' ἔπεσε.* **3)** Ὁ στερούμενος προστάτου ἢ οἰκογενειακῆς περιθάλψεως σύνηθ.: *Ὀρφανὰ ἀτήραχτα* σύνηθ. *Ἄφησε τὴν οἰκογένειά του ἀτήραγη Λεξ.* Δημητρ. *Παιδάκια ἀτήραγα* Σαραντάπ. **4)** Ὁ μὴ τυχὼν τῶν προσηκουσῶν, περιποιήσεων ἰδίως ἐπὶ ἀσθενοῦς Πελοπν. (Ἀρκαδ. κ.ἀ.): *Πέθανε ἀτήραγος. Ἀτήραγος πάει.* Συνών. *ἀγύρευτος* **4**, *ἀκοίταχτος* **1**, *ἀτήρητος* **2**.

ἀτήρητος ἐπίθ. Ἤπ. (Τζουμέρκ.) Πελοπν. (Καστρ.) *ἀτέρετος* Πόντ. (Τραπ. Χαλδ. κ.ἀ.)

Τὸ μεταγν. ἐπίθ. *ἀτήρητος*.

1) Ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν εἶδέ τις, ἀπαρατήρητος Πόντ. (Τραπ. Χαλδ. κ.ἀ.) Συνών. *ἀτήραχτος* **1**. **β)** Ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν δύναταί τις νὰ ἴδῃ, νὰ ἀτενίσῃ Ἤπ. (Τζουμέρκ.) Πελοπν. (Καστρ.): Ἄσμ.

Τὸν ἥλιο τὸν ἀτήρητο πῶς νὰν τὸν κατεβάσω;

Καστρ.

Ποῦ 'ναι νεράιδα ἀτήρητη, βαρβὰ ξαγορασμένη

Τζουμέρκ. Συνών. *ἀτήραχτος* **1β**. **2)** Ὁ ἄνευ ἐπιβλέψεως, ἀπεριποίητος Πόντ. (Τραπ. Χαλδ. κ.ἀ.): *Ἐφῆκεν ἀτέρετα τὰ παιδία 't's* Τραπ. *Ὁ κακᾶς δύο ἡμέρας ἐπέμ'νεν ἀτέρετος* (*κακᾶς* = ἀσθενὴς) Χαλδ. κ.ἀ. Συνών. *ἀτήραχτος* **4**.

- άτης κατάλ. πολλαχ.

Ἡ ἀρχ. κατάλ. *-άτης*.

Δι' αὐτῆς σχηματίζονται ὀνόματα **1)** Ἐκ τοπωνυμίων δηλοῦντα τὸν κάτοικον περιφερείας τινός, οἷον: *Ἄνω Ρούγα - Ἀνωρουγάτης*. **2)** Ἐξ οὐσιαστικῶν, οἷον: *ἄσπρο γένει - ἀσπρογενειάτης*.

ἄτι τό, *ἄτιν* Κύπρ. *ἄτι* κοιν. *ἄτ'* βόρ. ἰδιώμ. *ἔθμο* Καππ. *νάτ-τις* ὁ, Κύπρ.

Ἐκ τοῦ Τουρκ. *at*.

Ἵππος μέγας ἔνορχις καὶ κατάλληλος πρὸς ἱππασίαν, κέλης ἔνθ' ἀν.: *Περνοῦσε καβάλλα 's ἕνα ἄτι. Ἄτι ἀκαβαλλίκευτο - γοργὸ - καθάρειο* κτλ. κοιν. *Μαῦρο ἔθμο* Καππ. || Παροιμ. *Πολλὰ ἄτια κρύβει τὸ σαμάρι* (ἐπὶ ἱκανῶν καὶ ἐξόχων διαβιούντων ὡσήμως) ΙΒενιζέλ. Παροιμ.[2] 259, 179. *Σὲ μιὰ πάχνη δυὸ ἄτια δὲν κάνε* (πβ. ἀρχ. Παροιμιογρ. 1, 120 ⟨ἔκδ. Leutsch - Schneidewin⟩ «μία λόχμη οὐ τρέφει δύο ἐριθάκους») Πελοπν. (Λάστ.) *Κλωτσᾶν τ' ἄτια, ἀλλοίμονο ἀπὸ τὰ γαϊδούρια!* (ἐπὶ τοῦ ἐρίζοντος πρὸς ἰσχυροτέρους) Πελοπν. || Ποιήμ.

Ἄτι ἀξετίμωτο, φλόγα, φωτιά,
καθάρειο Ἀράπικο, τὸ λέν Βορεὰ

ΑΒαλαωρ. Ἔργα 2,95.

Ξέρεις τὴ βρύσι ὅπου φυλάει | τὴ νεὰ μαρμαρωμένη
καὶ κάθε νύχτα ἀναδρομάει | μὲ τ' ἄτι ὁ καβαλλάρις;

ΚΠασαγιάνν. ἐν Νουμᾷ 228,4.

- άτικος κατάλ. παραγωγικὴ σύνηθ.

Ἐκ τοῦ *-άτικο* οὐδ. τῆς καταλ. *-άτης*.

Δι' αὐτῆς σχηματίζονται ἐπίθετα ἐξ οὐσιαστικῶν, οἷον: *Κυριακὴ - Κυριακάτικος*.

ἄτιμα ἐπίρρ. κοιν.

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. *ἄτιμος*. Ἡ λ. καὶ παρὰ Σομ.

Ἀτίμως, αἰσχρῶς κοιν.: *Μοῦ φέρθηκε ἄτιμα. Ἐπρόδωσε τὸ φίλο του ἄτιμα.*

ἀτιμάζω κοιν. καὶ Πόντ. (Κερασ. Οἰν. Τραπ. Χαλδ. κ.ἀ.) *'τιμάζω* Κύπρ. *ἀτιμάω* Πελοπν. (Ἀρκαδ. Λακων. Λάστ.) *ἀτιμῶ* Ζάκ. Θρᾴκ. (Αὐδήμ. Μυριόφ. Σαρεκκλ.) Κρήτ. —ΔΣολωμ. 95 Μετοχ. θηλ. *ἀτιμισμένη* Μακεδ. (Γρεβεν.)

Τὸ ἀρχ. *ἀτιμάζω*.

1) Προσβάλλω τὴν τιμήν, καταισχύνω τινὰ διὰ λόγων ἢ πράξεων κοιν. καὶ Πόντ. (Κερασ. Οἰν. Τραπ. Χαλδ. κ.ἀ.):

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ